

<https://www.youtube.com/watch?v=20eWznXbQDs&index=56&list=PL3k-054HatIYG65pdfS5gJedRZkuT7f7A>

Sorular

1. Peygamber efendimiz (s.a.s.) saka yaparmıydı?
2. “Saka ve mizah hayatımızda, yemekteki tuz gibi olmalıdır” sözünden ne anlıyorsunuz?
3. Mizah ve nüktenin hayatımızdaki amacı nedir ve ne olmalıdır?

Mizah ve Nükte Üzerine (Fasıldan Fasıla 4)

Müslümanın her hareketi, her davranışı ve sözü ölçülü, aynı zamanda ciddiyet yörüngeli olmalıdır. Tabii burada ciddiyet ile buz gibi soğuk davranışlar birbirine karıştırılmamalıdır. Bu düşünceden hareketle İslâm, mizaha farklı bir bakış açısı getirerek mizahı âdeta hikmet buutlu nükteler yumağı hâline getirmiştir.

Nükte, sadece insanları güldürme ve onların hoplayıp zıplamalarını sağlama demek değildir. Aksine onda, her zaman birtakım hakikatleri yerli yerine oturtma meselesi söz konusudur. Müsaadenizle, burada konuyu bir misalle biraz daha açmak istiyorum: Bir gün Fatih Cennetmekân'ın yanına derviş kılıklı birisi gelir ve ona: Sultanım! Siz bir padişahsınız saraylarda oturuyor ve saraylarda yaşıyorsunuz. Ben ise sokaklarda sürünüyorum. Bir de 'Mü'minler kardeşler.' diyorsunuz. Eğer kardeş isek, neden sizinle aynı hayatı paylaşmıyorum?' diyerek, serzenişte bulunur. Hz. Fatih, onun bu sitemi karşısında, kendisine yakışan büyüklüğünü ortaya koyar ve hemen ona bir kese altın verir. Ancak, Sultan'ın bu ihsanını az bulan derviş, 'Senin onca malın mülkün yanında bu da bir şey mi!' der. Ve bir kese altını azımsar. İşte o zaman Fatih, taşı gedığıne kor ve hemen şu nükteli yapıştırır: 'Aman bunu diğer kardeşlerimiz duymasın. Yoksa sana bu kadarı bile düşmez!'

Evet nükteler, kim tarafından söylenirse söylensin işte böyle bir yandan hikmet ifade ederken diğer yandan da insanları tefekküre sevk eder ve gülmenin de kapılarını aralarlar.

İkinci olarak mizah veya nüktede yalan sözün bulunmaması şarttır. Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), böyle hareket eden bazı sahabileri lâtifeden menetmiş, onların 'sizin de lâtife yaptığınızı görüyoruz' demeleri üzerine de, 'Ben lâtife yaparım ama doğru konuşurum' buyurmuştur. Öyle ise mizah yaparken dahi sözlerin doğru olmasına dikkat edilmelidir. Zira yalan, bir kâfir sıfatıdır ve Müslümanın ağzını kirletir.

Evet, Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) de yer yer lâtifeler yapmıştır. Ama O'nun lâtifeleri ciddiyet buutlu ve aynı zamanda hak ve hakikat yörüngelidir. Vereceğimiz şu misal, bunun en canlı örneklerindedir.

O (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir gün, Zahir (r.a) adındaki sahabinin, arkasından yakalayıp gözlerini kapatır, sonra da: 'Benden bu köleyi satın alacak var mı?' diye etrafına sorar. Kendisine yapılan bu iltifat, Zahir (r.a)'in çok hoşuna gider ve 'Ya Resûlallah, çok ucuz bir köle satıyorsunuz.' der. İşte o zaman Allah Resûlu (sallallâhu aleyhi ve sellem), Zahir (r.a)'i mesteden şu mukabelede bulunur: 'Ama sen Allah yanında çok kıymetlisin.'

Evet, yukarıda da ifade ettiğimiz gibi Müslümanın her sözü ve her hareketi ölçülü daha güzel bir ifadeyle peygamberâne olmalıdır.

Ciddiyet Üzerine (Fasildan Fasila 2)

Ciddiyetsiz ve lâubâlî insanların, ibadetlerinde de ciddiyet yoktur. Böyle bir insan, belki namaza durduğu zaman ciddi gibi görünebilir; fakat eğer, iç dünyasında, kalp ve vicdanında ciddiliğe ulaşamamışsa, o sadece yıldız görünme sevdasında bir ateş böceğidir. Uzun zaman da böyle görünebilmesi mümkün değildir. Karakterler gizlenemez. Her insan, er veya geç karakterinin muktezasını mutlaka yerine getirir. Meğer ki ciddiyet onda değişmeyen bir karakter haline gelmiş olsun! Temrin ve sıkı kontrolle bu seviyeyi yakalamak mümkündür. Eğer böyle bir temrin ve kontrol varsa olma', 'görünme'nin önüne geçer... Aksine bir serçe uzun müddet tavus kuşu olarak arz-ı endam edemez. Evet insan, şuurun ve zihinaltının çocuğudur. Onlardan kaçıp kurtulamaz.

Mes'eleyi şöyle toparlayabiliriz: İçte ihsan olmalı ki, dışta itkan olsun! Dış, daima içten destek almalıdır. İnsanın iç dünyası ciddi olmalı ki, bu onun dış dünyasına da sirayet etsin.

Hz. Ömer, hilafet makamına tavsiye edilen büyük bir sahabe için şöyle demiştir: 'Denilen kişi her yönüyle hilafete layıktır. Ancak şakası biraz fazladır. Halbuki hilafet, bütünüyle ciddiyet isteyen bir mes'eledir.'

İnsanları idare durumunda hilafet, ciddiyet ister de, yeryüzünde Cenâb-ı Hakk'ın temsilcisi olma manasına hilafet ciddiyet iktiza etmez mi?

Allah huzurunda, O'nun boynu tasmalı bir kulu olma mevzuunda gerekli ciddiyeti elde edememiş bir insan, diğer hususlarda nasıl ciddi olabilir ki?

Büyük cihadda muvaffak olan bir insanın ekseriyet itibariyle küçük cihadı da kazanması muhakkak ve mukadderdir. Fakat, büyük cihadda kaybeden insanın, küçük cihadda kazandığı hiç görülmemiştir. Öyleleri, iş ve hizmeti bir yere kadar götürseler bile neticeye varmaları mümkün değildir.

Bu itibarladır ki, cihadı sağda-solda diyalektik yapmaktan ibaret görenler, şayet anlattıklarını ne ölçüde tatbik ettiklerini kontrol etmiyorlarsa, bu takdirde sadece vakit öldürüyor ve bir de kendilerini aldatıyorlar demektir. İçlerini zabt u rabt altına alamamış, rıyanın burnunu kıramamış, fahrı ayaklarının altında ezememiş, başkalarına iş buyurmayı ve gösteriş yapmayı omuzlarından silkip atamamış insanların yaptığı dış müdahaleler, huzursuzluk kaynağı olmak ve gürültü çıkarmaktan başka bir mana ifade etmeyecektir. Öte yandan, mes'eleyi yalnız manevî

cihad şeklinde ele alıp 'Kendi kavgamı vermeden, başkalarıyla uğraşmam doğru olmaz' diyerek bir köşeye çekilenler, çekilip nefesine derece kazandırmayı her şeyin üstünde görenler ve dışa karşı verilen kavgaya iştirak etmeyenler ise, en hafif ifadeyle İslâm'ı 'yogileştirme' gayretine düşmüşler demektir.

Soru: Şımarmada ne gibi bir tehlike söz konusudur?

Cevap: Şımarmak, kâfir için o kadar olmasa bile mü'minler için her zaman çok tehlikelidir. Zira mü'min; Allah'a (cc) intisap yoluna girmekle, mahviyet, tevazu ve Hakk'a kulluğu seçmiş sayılır. Kâfire gelince o, küfrüyle en büyük şımarıklığı irtikap ettiği gibi, cezası da mahkeme-i kübraya ve cehenneme bırakılmıştır.

İnsan üveykler gibi semalarda uçarken bile aczini unutmamalıdır. Şuur, imkân, adeli güç...vs. gibi şeyleri Allah'ı unutup da kendinden bilirse -öyle veya böyle- bir gün mutlaka başaşağı gelir. Zira, Allah (cc) imhal eder (mehil verir) ama ihmal etmez.

Şımarma, bazen aynı duygu etrafında bir araya gelmiş insanlar için daha da tehlikeli olabilir. Çünkü onlardaki bu ârizanın başkalarına sirayet etme riski mevcuttur. Bu da, tıpkı Kâbe'de namaz kılmak gibi kazancı ceremesi ölçüsündedir. Yani onların sevabı iki-üç kat daha fazladır ama, işlenen günahlar da iki-üç misli fazla kaydedilir. Evet, insan cemaat içinde çok küçük hatalardan dolayı tokat yiyebilir. Zira kazanç kuşağında olanlar sık sık uyarılırlar, kalbi ölümlere veya cezası ahirete kalanlara gelince, onlara birşey olmaz. Tabii bunlar da kendilerine birşey olmamasına üzülmedirler.

Şımarıklığa düşmemek için nasıl bir muhasebe yapılmalıdır, denecek olursa; evvela, cismanî zevk ve heyecanlardan kaçınmak lâzımdır. İnsan hizmete giderken bile aldanabilir. Kulluk çok zor bir sorumluluktur. Kul, her zaman Rabb karşısında, vaziyetini şuurlu ve temkinli bir şekilde ayarlı tutamıyorsa, farkına varmadan bazen küstahlaşabilir. Kul için nefis muhasebesi paratoner gibidir. Gazab saikaları bunlara çarpar ve kaybolur gider.

Bunun içindir ki, insanın sık sık kendini kontrol etmesi şarttır. Kalp ibresi her zaman doğruyu gösteriyor mu? Vicdan sürekli "Allah" diyor mu, demiyor mu? İç muhasebemiz, iç kontrolümüz var mı yok mu? Tebliğde bulunurken, etrafımızın çemenzara dönmesi ve anlattıklarımızın tesirini göstermesi karşısında "Hayret! Ben çakıl saçıyorum çim bitiyor" diyebiliyor muyuz? Hiçbirşey yapmadığımıza, hakikaten inanabiliyor muyuz? Eğer böyle düşünemiyor, böyle inanmıyorsak, şımarma kapısını aralamış sayılırız. Neticede de, bir yerlerden herhangi bir tokat yiyebiliriz. Hele hele bu tokadın O'ndan (cc) geldiğini bilemezsek daha büyüğüne müstehakız demektir.

Hepimiz insanız ve bir kısım boşluk ve zaaflarımız olduğu da bir gerçek. Şeytan her an bu boşlukların birinden içimize sızarak teveccühümüzü bozabilir. Böyle zamanlarda, şımarmadan hemen Rabb'e dönmeli ve şayet vasıtamızla bir-iki insan istikamete ermişse "Bu ihsan bana nedendir" demeliyiz.

Hizmet cephesinde yerimizi korumak çok zordur. Böyle bir mazhariyeti paylaşanlar için daima bir muhasebe ve iç âlemlerle yaka-paça olma mecburiyeti vardır. Humudete (sönme) maruz kalmış ruhlar bu cephede başarılı olamaz ve onlar hep oldukları yerde kalırlar. Dileyelim ahirete imanlı gitmiş olsunlar.

İç murakabe; zamanla insanın içinden gelmediği halde, kendini ibadete zorlayıp Allah ile beraber olmasının neticesidir. Şuur, iç murakabenin şartlarından sadece birisidir. Ağacın yetişmesi için nasıl su, toprak, güneş vs.. lazımdır; kâmil insan olmak için de îman, ma'rifet, şuur murakâbe, muhasebe, temkin ve tedbire ihtiyaç vardır.[4]

İHSAN ŞUURU VE CİDDİYET

Cümlelerin başındaki "Min" harf-i cerri "hasr" ifade eder. Bununla, müslümanın, ihsan sırrına ermesi için gerekli olan bir yoldan bahsedilmektedir. O da laubaliliği terk etmektir. Ciddiyet kazanılıp, laubalilik terk edilmedikçe, bir insanın ihsan şuuruna sıçraması mümkün değildir.

Cibril hadîsinde, ihsan mertebesi en son merhale olarak ele alınmaktadır. Allah Rasûlü'ne gelen Cibril, evvela imanı, sonra İslâm'ı sormuş ve bunlara Allah Rasûlü'nün verdiği cevapları tasdikten sonra da, "İhsan nedir?" diyerek ihsanı sormuştur. Efendimiz de O'na şu cevapla mukabele etmiştir: "İhsan, senin Allah'ı görüyor gibi O'na kulluk yapmandır. Her ne kadar sen O'nu görmesen de O seni görmektedir." 292 (*)

Bu mertebeyi yakalama da, ancak azami takva, zühd ve velayet ile olabilir. İnsan, evvela o noktaya ulaşmayı bir ideal ve gaye haline getirmeli; sonra da, oraya götüren yolları bir bir denemelidir.

Allah, insana şah damarından daha yakındır. Bir şairin dediği gibi, insan, O'nu taşrada ararken, O, can içinde candır. "Ben taşrada ararken, O can içinde can imiş." Bir başka şairimiz de şöyle der:

"Maveradan bekliyorken bir haber
Perde kalktı öyle gördüm ben beni."

Evet, insan her şeyi ile, O'nun kudret elinde evrilip çevrilmekte.. ve her şey, O'nun tecellilerinden ibaret bulunmaktadır. O'nu dışta aramak beyhude yorulmaktır. Zira O, insana kendinden daha yakındır; bu sırrın inkişafı da ihsandır.[6]

RİSALE...

Ben görüyorum ki: Kur'an-ı Hakîm'in hakaikine ait bazı kemalât, o hakaikede dellâllik eden vasitalara veriliyor. Şu ise yanlıştır. Çünkü me'hazın kudsiyeti, çok bürhanlar kuvvetinde tesirat gösteriyor; onun ile, ahkâmı umuma kabul ettiriyor. Ne vakit dellâl ve vekil gölge etse, yani onlara teveccüh edilse, o me'hazdaki kudsiyetin tesiri kaybolur. Bu sır içindir ki, bana karşı haddimden çok fazla teveccüh gösteren kardeşlerime bir hakikatı beyan edeceğim. Şöyle ki:

Bir insanın müteaddid şahsiyeti olabilir. O şahsiyetler ayrı ayrı ahlâkı gösteriyorlar. Meselâ: Büyük bir memurun, memuriyet makamında bulunduğu vakit bir şahsiyeti var ki; vakar iktiza ediyor, makamın izzetini muhafaza edecek etvar istiyor. Meselâ: Her ziyaretçi için tevazu' göstermek tezellüldür, makamı tenzildir. Fakat kendi hanesindeki şahsiyeti, makamın aksiyle bazı ahlâkı istiyor ki, ne kadar tevazu' etse iyidir. Az bir vakar gösterse, tekebbür olur. Ve hâkeza... Demek bir insanın, vazifesi itibariyle bir şahsiyeti bulunur ki, hakikî şahsiyeti ile çok noktalarda muhalif düşer. Eğer o vazife sahibi, o vazifeye hakikî lâıksa ve tam müstaid ise, o iki şahsiyeti birbirine yakın olur. Eğer müstaid değilse, meselâ bir nefer, bir müşir makamında oturtulsa, o iki şahsiyet birbirinden uzak düşer; o neferin şahsî, âdî, küçük hasletleri; makamın iktiza ettiği âlî, yüksek ahlâk ile kabil-i te'lif olamıyor.

İşte bu bîçare kardeşinizde üç şahsiyet var. Birbirinden çok uzak, hem de pek çok uzaktırlar.

Birincisi: Kur'an-ı Hakîm'in hazine-i âlîsinin dellâlı cihetindeki muvakkat, sırf Kur'ana ait bir şahsiyetim var. O dellâllığın iktiza ettiği pek yüksek ahlâk var ki, o ahlâk benim değil, ben sahib değilim. Belki o makamın ve o vazifenin iktiza ettiği seciyelerdir. Bende bu nev'den ne görseniz benim değil, onunla bana bakmayınız, o makamındır.

İkinci şahsiyet: Ubudiyet vaktinde dergâh-ı İlâhiyeye müteveccih olduğum vakit, Cenâb-ı Hakk'ın ihsanıyla bir şahsiyet veriliyor ki, o şahsiyet bazı âsârı gösteriyor. O âsâr, mana-yı ubudiyetin esası olan: "Kusurunu bilmek, fakr ve aczini anlamak, tezellül ile dergâh-ı İlâhiyeye iltica etmek" noktalarından geliyor ki; o şahsiyetle, kendimi herkesten ziyade bedbaht, âciz, fakir ve kusurlu görüyorum. Bütün dünya beni medh ü sena etse, beni inandıramaz ki ben iyiyim ve sahib-i kemalim.

Üçüncüsü: Hakikî şahsiyetim, yani Eski Said'in bozması bir şahsiyetim var ki; o da Eski Said'den irsiyet kalma bazı damarlardır. Bazan riyaya, hubb-u câha bir arzu bulunuyor. Hem asil bir hanedandan olmadığımın, hisset derecesinde bir iktisad ile, düşkün ve pest ahlâklar görünüyor.

Ey kardeşler! Sizi bütün bütün kaçırmamak için, bu şahsiyetimin gizli çok fenalıklarını ve sû'-i hallerini söylemeyeceğim.

İşte kardeşlerim, ben müstaid ve makam sahibi olmadığım için, şu şahsiyetim, dellâllık ve ubudiyet vazifelerindeki ahlâktan ve âsârdan çok uzaktır. Cenab-ı Hak merhametkârane kudretini benim hakkımda böyle göstermiş ki; en edna bir nefer gibi bu şahsiyetimi, en a'lâ bir makam-ı müşiriyet hükmünde olan hizmet-i esrar-ı Kur'aniyede istihdam ediyor. Yüzbinler şükür olsun. Nefis cümleden süflî, vazife cümleden a'lâ. [7]

SIKINTILI VAKARA MECBUR OLMAMAK İÇİN

Bugün, büyük ve merhum kardeşim Molla Abdullah ile Hazret-i Ziyaeddin hakkındaki malûmunuz muhavereyi tahattur ettim. Sonra sizi düşündüm. Kalben dedim: Eğer perde-i gayb açılrsa, bu sebatsız zamanda böyle sebat gösteren ve bu yakıcı, ateşli hallerden sarsılmayan bu

samimî dindarlar ve ciddî müslümanlar eğer herbiri bir veli, hattâ bir kutub görünse, benim nazarımda şimdi verdiğim ehemmiyeti ve alâkayı pek az ziyadeleştirecek ve eğer birer âmi ve âdi görünse, şimdi verdiğim kıymeti hiç noksan etmeyecek diye karar verdim. Çünkü böyle pek ağır şerait altında îman kurtarmak hizmeti, herşeyin fevkindedir. Şahsî makamlar ve hüsn-ü zanların ilâve ettikleri meziyetler, böyle dağdağalı, sarsıntılı hallerde hüsn-ü zanlarını kırmakla muhabbetleri azalır ve meziyet sahibi dahi onların nazarlarında mevkiini muhafaza etmek için tasannua ve tekellüfe ve sıkıntılı vakara mecburiyet hisseder. İşte hadsiz şükür olsun ki, bizler böyle soğuk tekellüflere muhtaç olmuyoruz.[8]

[5] Sonsuz Nur 1

[6] Sonsuz Nur 1

[7] 26. Mektup 2. Mebhas

[8] Şualar